

KALIX KOMMUN

Riktlinjer och lagkrav gällande service och öppenvårdsinsatser Kalix kommun, Socialförvaltningen

2023-12-13

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställt/Upprättad	Reviderad	Beslutsinstans
Styrande dokument	Riktlinjer	2023-12-13 § 221 Dnr 2023-00296 70		Socialnämnden

Innehåll

1 Inledning	3
2 Kommunens utgångspunkter	3
3 Grundläggande bestämmelser	3
4 Riktlinjernas syfte och innehåll	3
5 Socialtjänstens mål	4
5.1 Uppsökande ansvar	4
6 Målgrupp	4
7 Frivilliga insatser och rätten till bistånd	4
8 Kommunens ansvar	4
9 Skyldighet att ge service	5
10 Sekretess och tystnadsplikt	5
11 Dokumentationskyldighet	5
11.1 Dokumentation	5
12 Tolk	6
13 Anmälningsskyldighet	6
14 Uppföljning av insatser	6
15 Ej verkställda beslut	7
16 Genomförandeplan	7
17 Rätten till serviceinsatser	7
17.1 Serviceinsatser	8
18 Öppenvårdsinsatser	8
19 Riktlinjens omfattning – 3 nivåer	9
19.1 Nivå 1: Gruppverksamhet, individuella samtal	9
19.2 Nivå 3: Öppenvård	9
19.3 Nivå 3: Intensiv öppenvård	9
20 Bilagor	10
Öppenvårdens insatskatalog	10
21 Referenser	10

1 Inledning

Hantering av ärenden ska följa för verksamheten gällande lagstiftning, rättspraxis, tillämpliga föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen, socialförvaltningens riktlinjer samt de avtal, överenskommelser och rutiner som finns för verksamheten. Beviljade insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453, SoL) ska vara förebyggande och främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden för kommunens medborgare.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp som den behöver (2 kap. 1 § SoL). Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Det yttersta ansvaret innebär dock ingen inskränkning i att individen i första hand har egna resurser för att lösa sin situation eller att andra samhällsfunktioner eller myndigheters uppdrag i första hand ska uttömmas. Biståndet ska utformas så det ger det stöd den enskilde behöver utifrån sina egna behov och förutsättningar för att leva ett så självständigt, aktivt och meningsfullt liv som möjligt (4 kap. 1 § SoL).

Begreppet livsföring i övrigt rymmer alla de olika behov av stöd som en individ kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå, så som omsorg, vård och service, upplysningar, råd eller annat bistånd (3 kap. 1 § SoL).

Denna riktlinje syftar till att bidra till rättssäkerhet och tydlighet vid hanteringen av ärenden som rör individer som omfattas av hjälp i öppenvård. Riktlinjen syftar även till att bidra till ökad tydlighet i organisationen och skapa förutsättningar för ett gott samarbete och en god samverkan samt därmed även en god kvalitet. I riktlinjen ska nivåer för insatser utifrån vårdbehov beskriva vad som i normalfallet kan anses tillförsäkra skälig levnadsnivå inom socialnämnden i Kalix kommun.

2 Kommunens utgångspunkter

Beslutade insatser ska överensstämma med de mål och grundläggande värderingar som gäller för kommunen. Oavsett lagstiftning gäller följande principer:

- alla människors lika värde
- integritet och självbestämmande
- tillgänglighet
- delaktighet samt
- kontinuitet och helhetssyn.

3 Grundläggande bestämmelser

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde (3 kap. 5 § SoL). Viktigt även att beakta barnperspektivet under hela insatsens gång.

4 Riktlinjernas syfte och innehåll

Syftet med riktlinjen är att ge en översikt över den lagstiftning som gäller kommunens socialtjänst samt att säkerställa rättssäkerhet, likabehandling och tillgång när det gäller befintliga insatser som erbjuds i Kalix kommuns öppenvård.

Riktlinjerna ska ge behandlare stöd och vägledning i arbetet och utgår från socialtjänstlagen, offentlighets- och sekretesslagen, förvaltningslagen och annan relevant lagstiftning.

Dokumentet innehåller även avsnitt om omfattning, uppföljning och dokumentation. För information om vilka insatser som finns, se bilaga insatskatalog.

Riktlinjerna utgör enbart en rekommendation, i varje enskilt fall ska alltid en individuell bedömning göras utifrån ett helhetsperspektiv.

5 Socialtjänstens mål

Enligt 1 kap. 1 § SoL ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människornas:

- ekonomiska och sociala trygghet
- jämlikhet i levnadsvillkor
- aktivt deltagande i samhällslivet

Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

5.1 Uppsökande ansvar

Enligt 3 kap. 1 § SoL hör till socialtjänstens uppgifter att bland annat informera om socialtjänsten i kommunen samt genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden.

6 Målgrupp

Målgruppen för dessa riktlinjer är alla kommunens medborgare.

7 Frivilliga insatser och rätten till bistånd

Vuxna personer har rätt till bistånd för sin livsföring från socialnämnden och ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker den vuxnes möjligheter att leva ett självständigt liv (4 kap. 1 § SoL). Rätten till bistånd omfattar en rätt till olika öppna biståndsinsatser i form av stöd och behandling som den enskilde kan ha behov av (6 a § SoL). Utgångspunkten för de biståndsinsatser som erbjuds enligt SoL är att de är frivilliga att ta emot. Insatserna ska genomföras i samförstånd med den enskilde. Insatserna ska även präglas av respekt för den enskildes människovärde och integritet.

8 Kommunens ansvar

Kommunens yttersta ansvar för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver regleras i 2 kap. 1 § SoL. Det bör observeras att kommunens yttersta ansvar enligt bestämmelsen inte innebär någon inskränkning i det ansvar för hälso- och sjukvård som åvilar t.ex. regionen eller det ansvar för utbildning och andra insatser som åvilar skolan och elevhälsan. Undantagsvis kan kommunens socialtjänst enligt praxis ändå få ge tillfälligt bistånd i avvaktan på att ansvarig huvudman tar sitt ansvar. Detta gäller dock enbart när barnets eller den unges behov är så akut att hjälpen eller stödet inte kan anstå (jfr t.ex. RÅ 1991 ref. 92, RÅ 1992 ref. 57 och RÅ 2004 ref. 79 samt HFD 2011 not. 92).

9 Skyldighet att ge service

Socialnämnden och dess förvaltning har enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900, FL) följande skyldigheter.

- Att se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla.
- Att lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Hjälpen ska ges utan onödigt dröjsmål.

Några exempel på service är;

- att myndigheten ska erbjuda enskilda möjlighet till svar på samma sätt som enskild har valt för kontakt med myndigheten, såsom telefon eller e-post,
- att myndighet ska ta emot besök och telefonsamtal från enskilda och informera allmänheten om eventuella öppettider som gäller för detta, med mera.

10 Sekretess och tystnadsplikt

Inom kommunens verksamhet enligt SoL gäller sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) för uppgift om enskilds personliga förhållanden. För sådana uppgifter som omfattas av sekretessen råder tystnadsplikt enligt 2 kap. 1 § OSL. Tystnadsplikten innebär att förbud råder mot att röja sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter eller enskilda. Den som är eller har varit verksam inom någon verksamhet enligt SoL, såväl myndighet som utförande, får inte berätta sådant som rör enskildas personliga förhållanden till någon utomstående. Statliga myndigheter som exempelvis Försäkringskassan har dock rätt att kräva vissa uppgifter om enskilda personer. Se vidare 110 kap. 21 § socialförsäkringsbalken (2010:110, SFB).

Sekretessen kan hävas om den enskilde samtycker till det. Om den enskildes tillstånd är sådant att han eller hon inte själv kan efterge den sekretess som gäller, men har fått legal företrädare, exempelvis god man eller förvaltare, så kan den legala företrädaren efterge sekretessen om det behövs att bevaka eller tillgodose den enskildes intressen.

För mer information se vägledning om inre sekretess i individ- och familjeomsorgens kvalitetsledningssystem.

11 Dokumentationskyldighet

Dokumentationskyldigheten regleras i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL.

Handlingar som upprättas och gäller enskilda ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller. Dokumentation i verksamhet enligt SoL är en del av kvalitetssäkring i verksamheten som ska enligt lag vara av god kvalitet. Dokumentationen kräver ett gemensamt synsätt.

Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.

Bestämmelserna kompletteras med närmare bestämmelser i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för dokumentation SOSFS 2014:5.

11.1 Dokumentation

Åtgärder som vidtas av nämnden för att följa upp insatsen ska dokumenteras. Av dokumentationen bör framgå när och på vilket sätt insatsen har följts upp, hur den enskilde uppfattar insatsen i förhållande till sina behov och önskemål, om nämnden har använt standardiserade bedömningsmetoder och i så fall vilka, vilken bedömning nämnden har

gjort om insatsens genomförande av beslutet, vilken bedömning nämnden gjort av den enskildes situation och om några av åtgärderna har identifierats genom uppföljningen.

Om behoven hos den enskilde förändras på ett sätt som gör att nämnden bedömer att den beslutade insatsen inte längre svarar mot den enskildes behov, ska detta dokumenteras. Det ska framgå vilka åtgärder som vidtagits för att anpassa insatsen till den enskildes behov.

Vid avslut av insatser ska det framgå när och av vilka skäl insatsen har avslutats, om målen är uppnådda eller om insatsen avslutats på egen begäran av den enskilde.

12 Tolk

Enskildas rätt till tolk med mera regleras i 13 § FL. För att säkerställa det ömsesidiga informationsutbytet tillhandahåller förvaltningen tolk vid behov. En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. Kommunen har avtal med tolkservice vars service används vid behov av tolk.

Barn under 18 år ska inte användas som tolk. Inte heller anhöriga eller andra närstående ska användas som tolk.

För vägledning se Socialstyrelsens meddelandeblad nr 2/2018 om vissa bestämmelser i FL av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.

13 Anmälningsskyldighet

Behandlare inom öppenvården är skyldiga att anmäla till handläggare om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Sekretesskydd för anmälan gäller inte öppenvården då personal där omfattas av anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § SoL.

14 Uppföljning av insatser

Ett beslut om bistånd enligt SoL innebär inte någon garanti för att insatsen genomförs i enlighet med beslutet. Det är först när beslutet omsätts i praktisk handling som det visar sig om insatsens innehåll och omfattning svarar mot beslutsfattande nämnds intentioner. Det är därför viktigt för den enskildes rättssäkerhet att insatsen följs upp så länge den pågår.

Uppföljningen ska ske på ett planlagt sätt och ska bland annat omfatta samtal med den enskilde och uppgifter från den som svarar för det praktiska utförandet. Socialsekreterare är, som myndighetsutövare, både att se som företrädare för nämnden och som bevakare av den enskildes rätt till bistånd i enlighet med beslutet. Uppföljningen syftar till att den beslutande nämnden i enlighet med krav i SoL säkerställer att enskild får beviljade biståndsinsatser med god kvalitet och att insatserna ger en skälig levnadsnivå.

Alla biståndsbeslut ska följas upp minst en gång per år och oftare vid behov. Socialsekreteraren har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs och att dessa tillgodoser den enskildes behov.

För personer med omfattande hjälpbehov, som bedöms som föränderliga, ska normalt en uppföljning göras inom 2 månader efter beslutsdatum och därefter årligen. Ett viktigt redskap för uppföljningen är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Vid uppföljning kan konstateras förändrade hjälpbehov eller förändrade förhållanden i övrigt. Information om förändrade hjälpbehov eller övriga förändringar kan även komma till verksamhetens kännedom utan uppföljning. Vid förändrade hjälpbehov eller vid förändrade förhållanden i övrigt ska en uppföljning alltid ske. Vid behov ska tidigare biståndsbeslut ändras eller omprövas.

Om socialsekreteraren i sin uppföljning bedömer att det finns brister i utförandet så ska iakttagna brister dokumenteras som en del av uppföljningsdokumentationen enligt SOSFS 2014:5. Åtgärder som socialsekreteraren kan vidta i sådana fall är att antingen förtydliga beslutet, det skriftliga uppdraget eller att lämna en lex Sarah rapport med anledning av bristerna.

Socialsekreteraren har däremot ingen möjlighet och ska inte heller anvisa för utförarpersonalen hur insatserna ska utföras. Att arbetsleda utförarpersonal ankommer i stället på ansvarig enhetschef eller motsvarande.

15 Ej verkställda beslut

Nämnden bör verkställa besluten omgående. Icke verkställda beslut enligt SoL rapporteras till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). I vissa fall kan Förvaltningsrätten utdöma särskild avgift då beslutet inte har verkställts inom tre månader efter att beslutet tagits. Särskilda avgifter regleras i 16 kap. 6 a – i §§ SoL.

Om det inte går att verkställa ett beslut omedelbart är det viktigt att socialsekreteraren håller fortsatt kontakt med den enskilde för att bevaka situationen till dess att beslutet verkställs. En sådan situation kan exempelvis innebära att det i väntan på att den beslutade insatsen kan verkställas erbjuds kompenserande eller alternativa insatser.

16 Genomförandeplan

Enligt 5 kap. 1 a § andra stycket socialtjänstförordningen ska genomförandeplanen, om det inte möter särskilda hinder, beskriva;

1. målet med de särskilda insatser som behövs,
2. när och hur de särskilda insatserna ska genomföras,
3. när och hur genomförandeplanen ska följas upp,
4. när och hur den enskilde ska kunna tillgodogöra sig åtgärder och insatser som andra huvudmän än socialnämnden ansvarar för,
5. när och hur den enskildes kontakter med närstående ska ordnas,
6. när och hur den enskilde ska ha kontakt med socialnämnden, och
7. den enskildes syn på genomförandet av den planerade vården.

Enligt allmänt råd till 6 kap. 2 § SOSFS 2014:5 bör genomförandeplan upprättas hos utföraren med hänsyn tagen till den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Planen bör upprättas med utgångspunkt från den beslutande nämndens uppdrag till utföraren.

17 Rätten till serviceinsatser

Alla kommuninvånare har rätt till att ta del av serviceinsatser. Med serviceinsatser menas insatser som alla kommuninvånare kan ta del av utan att först få ett biståndsbeslut.

Alla kommuninvånare har rätt att ansöka om öppenvårdsinsatser. De behov som tillgodoses ska falla inom ramen för vad som kan anses vara Socialnämndens område. Insatser skall ej kompensera för sådana som invånaren har rätt att få från annan instans/huvudman.

Socialnämnden ansvarar för att ge stöd till barn, dess föräldrar, unga och vuxna som bedöms vara i behov av det. Med barn avses personer som inte fyllt 18 år. Med unga avses personer som fyllt 18 men inte 21 år. Med vuxna avses personer som fyllt 21 år.

17.1 Serviceinsatser

Den kommunalrättsliga likställighetsprincipen innebär exempelvis att det inte får förekomma någon dold behovsprövning. Därför måste insatser i form av service vara öppna för alla som tillhör den grupp som verksamheten vänder sig till. En insats i form av service innebär att insatsen inte föregås av någon utredning eller biståndsbeslut, (Se likställighetsprincipen i Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen (2021)).

Målet med serviceinsatserna är att i ett tidigt skede finnas som lättillgängligt stöd för kommunens medborgare. Med stöd menas här information och rådgivning. Serviceinsatser sker i form av gruppverksamhet eller i individuella samtal. Serviceinsatser erbjuds främst i gruppverksamhet till fördel för fler medborgare. Serviceinsatser ska vara allmänt utformade och inte anpassade efter individers unika behov. Detta bygger på att individen själv söker upp verksamheten. Om serviceinsatsen inte längre kan vara allmänt inriktad och generell ska detta bistånds prövas, (Se "Individuellt inriktade insatser som avser sociala tjänster direkt anpassade till den enskilde individens behov förutsätter utredning och prövning i varje särskilt fall. Prövningen ska avse det behov som den enskilde individen har på grund av den situation han eller hon befinner sig i ", (jfr RÅ 1991 ref. 61)).

Exempel på serviceinsatser som kommunen erbjuder;

- Rådgivning och generella samtal gällande beroendeproblematik av substansberoende eller spel, skadligt bruk av alkohol, medberoendeproblematik och våld.
- Föräldraskapsstöd
- Ungdomsmottagning
- Familjecentral
- Familjerådgivning
- Samarbetssamtal och orossamtal.

18 Öppenvårdsinsatser

Öppenvård är ett samlingsbegrepp för alla de biståndsbedömda insatser som är riktade till barn, ungdomar, dess föräldrar och vuxna med behov. Dessa insatser syftar till att stärka familjens/den enskildes egna resurser och ge verktyg som främjar hjälp till självhjälp. Insatsernas innehåll formas utifrån de behov och förutsättningar som varje enskild individ/familj har. Öppenvård kan beviljas till barn, unga och vuxna som samtycker till att ta emot insatsen. Nämnden kan även besluta om öppna insatser till barn som har fyllt 15 år oberoende av vårdnadshavarens samtycke, om barnet begär eller samtycker till insatserna, (3 Se 3 kap. 6 a § andra stycket SoL).

Socialnämndens biståndsbedömda insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med denne. Ingen insats ska beviljas eller förlängas av socialnämnden utan en tydlig ansökan från den enskilde individen. Samtycke och mottaglighet, motivation, måste vara utrett och klart innan bistånd beviljas. Om den enskilde vuxne ej medverkar i insatsen, finns möjlighet att avsluta insatsen.

Öppenvård kan bedrivas inom ramen för pågående tvångsvård enligt Lagen om vård av unga (LVU) och Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

19 Riktlinjens omfattning – 3 nivåer

Riktlinjen har delats upp i tre nivåer, där individens behov av insatsens form och intensitet är avgörande:

- Nivå 1: serviceinsatser – gruppverksamhet, individuella samtal
- Nivå 2: öppenvårdsinsatser
- Nivå 3: högintensiva öppenvårdsinsatser

19.1 Nivå 1: Gruppverksamhet, individuella samtal

Serviceinsatser syftar till att vara informerande och rådgivande, ej syfta till beteendeförändring. Serviceinsatser ges under en begränsad tid och är inte omfattande eller ingripande i någons liv.

- **Barn unga och vuxna, gruppverksamhet.**
Intensitet anpassas till insatsens omfattning utifrån program/utbildning.
- **Vuxna, individuella samtal.**
Intensitet ges i variation av 1–5 samtal.
Se rutin gällande generella samtal.

19.2 Nivå 3: Öppenvård

Bistånd beviljas med syfte att få stöd och behandling för att uppnå beteendeförändring. Verkställs skyndsamt utifrån den enskildes utsatthet.

- **Barn/unga/föräldrar.**
Bistånd i öppenvård. Max 1–2 ggr/v eller enligt individuell bedömning.
- **Vuxna.**
Bistånd i öppenvård. Max 1–2 ggr/v eller enligt individuell bedömning.

19.3 Nivå 3: Intensiv öppenvård

Bistånd beviljas med syfte att få stöd och behandling för att uppnå beteendeförändring. Behoven bedöms som omedelbara och/eller placeringsnära. Omfattningen kan variera i form av drogtester, hembesök, samtal på öppenvården eller kontakt via telefon.

- **Barn/unga/Föräldrar.** Bistånd i öppenvård. Hög intensitet, minst 2-3 ggr/vecka eller enligt upprättad struktur i använd metod. Ca 9h/v under en tidsbegränsad period.
- **Vuxna.** Bistånd i öppenvård. Hög intensitet, minst 2-3 ggr/vecka eller enligt upprättad struktur i använd metod. Ca 9h/v under en tidsbegränsad period.

20 Bilagor

Öppenvårdens insatskatalog

21 Referenser

Socialtjänstlag (2001:453)

Socialtjänstförordning (2001:937).

Förvaltningslag (2017:900).

Kommunallag (2017:725)

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Socialförsäkringsbalken (2010:110, SFB)

Prop. 1979/80:1 Om socialtjänsten.

RÅ 1991 ref. 61

Meddelandeblad

Vissa bestämmelser i förvaltningslagen av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Nr 2/2018

Tillämpliga författningar från Socialstyrelsen

SOSFS 2014:5 dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

Socialstyrelsens handböcker

Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen (2021)).